

InAlto

Monteverdi's Mariavespers

Uitvoerenden

Mailys de Villoutreys, Alice Foccroulle, Ann Kathryn Olsen	Sopraan
Andrea Gavagnin, Marine Fribourg	Alt
Luca Cervoni, Riccardo Pisani, Andres Montilla	Tenor
Geoffroy Buffière, Jimmy Holliday	Bas
Marie Rouquié, Gabriel Grosbard	Viool
Esther Van der Eijk, Charlotte Gerbitz	Altviool
Antoine Touche	Contrabas
Lambert Colson, Friederike Otto	Cornetto
Guy Hanssen, Susanna Defendi, Bart Vroomen	Trombone
Jonas Nordberg	Theorbe
Clemence Schiltz	Viola da gamba
Marc Meisel	Orgel
Lambert Colson	Muzikale leiding

Programma

Claudio Monteverdi – Vespro della Beata Vergine
Toccata avanti il Vespro
Versiculum et Responsorium: ***Deus, in Adiutorium***

Antifona: Assumpta est Maria in Coelum
Psalmus I: *Dixit Dominus*
Concerto: *Nigra sum*

Antifona : Maria Virgo
Psalmus II: *Laudate Pueri*
Concerto: *Pulchra es*

Antifona : Exaltata est
Psalmus III: *Laetatus sum*
Concerto: *Duo Seraphim*

Antifona: Post partum
Psalmus IV: *Nisi Dominus*
Concerto: *Audi coelum*

Antifona : Paradisi portae
Psalmus V: *Lauda Ierusalem*
Sonata sopra Sancta Maria

Capitulum: In omnibus requiem quaesivi
Hymnus: Ave Maris Stella

Antifona al Magnificat : Hodie Maria Virgo
Magnificat
Oratio: Famulorum tuorum
Benedicamus Domino

Salve Regina à 5* (G.P. Palestrina)

Programmatoelichting

Ze zijn zonder meer de meest grandioze sollicitatiebrief ooit geschreven. Natuurlijk, de *Mariavespers* van Claudio Monteverdi zijn nog heel wat méér dan dat, maar de reden waarom de componist ze schreef, was waarschijnlijk toch dat hij indruk wilde maken op een nieuwe werkgever. In 1610 was hij iemand die dringend behoefte had aan verandering van lucht.

Het is een weinig plezante geschiedenis. Sinds 1601 was de componist als kapelmeester in dienst van de Gonzaga's, het vorstenhuis van Mantua. Men had met hem niet de minste binnengehaald; Monteverdi was een beroemd man, vooral sinds de publicatie van een aantal schitterende bundels madrigalen, de opera *Orfeo* en het Lamento uit *Arianna*. Echter, dat keerde zich in Mantua in zeker opzicht tegen hem: 'de grootste roem, die een mens op deze aarde kan verwerven' leek de Gonzaga's al een heel behoorlijk loon en ze betaalden hem ontielig slecht.

Er ontstaat een schrijnende en vernederende situatie. In 1608, na feestelijkheden rond het huwelijk van Francesco Gonzaga en Margaretha van Savoye die voor de componist-kapelmeester enorm vermoeiend waren, wordt het Monteverdi dan ook te veel. Overspannen gaat hij naar zijn vader in Cremona. Daar arriveert hij 'doodziek, met schulden, sjofel gekleed en met twee kinderen...' Monteverdi's vader schrijft de Gonzaga's een ontslagaanvraag voor zijn zoon, maar Mantua wil er niets van weten: de uitgeputte componist dient direct terug te komen. Monteverdi klimt dan zelf in de pen: 'Ik verzeker u dat, tenzij ik even uitrust van de veeleisende theatermuziek, mijn leven echt van korte duur zal zijn, want als resultaat van mijn inspanningen [...] heb ik hoofdpijn en een verschrikkelijke, sterk jeukende uitslag [...] Beste heer, help mij eervol ontslag te krijgen!'

Helaas blijft het antwoord: néé. Wel belooft men hem een kleine salarisverhoging. Die echter nooit wordt uitbetaald en het is meer dan begrijpelijk dat de getergde componist op zoek gaat naar een andere oplossingen: een aanstelling elders. In Rome bijvoorbeeld, in het Vaticaan, bij paus Paulus V. In de zomer van 1610 schrijft hij een grandioos werk, een bundel muziek die onder meer de *Mariavespers* bevat. Een werk dat op indrukwekkende wijze van zijn bekwaamheden als componist getuigt. Hij laat het drukken met een opdracht aan de paus en vertrekt op een herfst dag naar Rome, het nieuwe opus in zijn bagage. Hoopvol gestemd...

De *Mariavespers* zijn een staalkaart van Monteverdi's componeren tot op dat moment. Hij gebruikt een diversiteit aan stijlen die zijn veelzijdigheid moeten laten zien. Zo maakt hij gebruik van de moderne seconda prattica, overigens ooit door hemzelf geïntroduceerd. Deze benadrukt de expressieve kwaliteiten van de tekst, vooral door het gebruik van dissonanten. Onderdeel van deze nieuwe techniek waren recitatieven en grote solistische bijdragen (wat wijst in de richting van de opera). Kleurrijk is ook dat, hoewel de *Mariavespers* vooral de menselijke stem in het licht plaatsen (tot 10-stemmigheid aan toe in het Nisi Dominus!), het instrumentale aandeel blijft bepaald niet ondergeschikt. Zo trekken de instrumenten in de briljante opening *Domine ad adiuvandum* zelfs meer de aandacht dan het koor.

Er hangen nogal wat vragen rond de *Mariavespers*. 'Aan de meest Heilige Maagd,' staat erboven. Daarmee speelt het in op de Mariacultus die in die tijd op een hoogtepunt verkeerde. Maar welk Mariafeest Monteverdi dan precies in gedachten had, is niet duidelijk. Maria Boodschap (25 maart), Maria Hemelvaart (15 augustus) of Maria Geboorte (8 september)?

Programmatoelichting

Opmerkelijk ook, dat sommige teksten buiten de vesperliturgie vallen; de woorden van het zeer beeldende *Duo seraphim* komen bijvoorbeeld uit de *Openbaring van Johannes*. En de titel *Mariavespers* mag dan suggereren dat het gaat om muziek voor tijdens de vesperdienst (de dagelijkse dienst op het moment van zonsondergang, ofwel het Avondlied), Monteverdi heeft ook duidelijk laten weten dat het werk geschikt is voor kerkelijk gebruik én voor in 'vorstenvertrekken'. Het klinkt soms allemaal behoorlijk wereldlijk en lijkt voor de devote Mariaverering niet altijd even geschikt; de veeleisende virtuositeit, de briljante tekstuitbeelding, de dramatiek herinneren je er aan dat Monteverdi ook operacomponist was.

Intussen is het wel jammer dat deze prachtige 'sollicitatie' geen succes was... Monteverdi wordt in Rome door de kardinaal vriendelijk ontvangen, maar een audiëntie bij de paus zit er niet in. Onverrichter zake moet hij naar Mantua terugkeren. Daar mag hij zijn vernederende bestaan nog een paar jaar voortzetten. En wanneer in 1612 zijn broodheer sterft, zet diens opvolger hem, in de ban van panische bezuinigingen, zelfs botweg op straat... Dat laatste echter heeft ook z'n voordelen: Monteverdi is dan wel brodeloos maar ook helemaal vrij om te gaan en staan waar hij wil. In 1613 zal hij een post betrekken die hem waardig is: de rest van zijn leven bekleedt dit genie de prestigieuze positie van kapelmeester van de San Marco in Venetië. En wordt hij ook eindelijk eens fatsoenlijk betaald. *(door Stephen Westra)*

De Italiaanse uitdrukking 'In alto' (omhoog) is zowel van toepassing op bergen als op zeeën; het roept tegelijk de fysieke afstandelijkheid als de impliciete risico's als je ze onderzoekt op. Het Belgische ensemble **InAlto**, dat vocale en instrumentale muziek in gelijke mate in dialoogvorm onderzoekt, eert vooral het hoge register (In alto). Het herkent zich in de cornetto, een instrument dat is als 'een straal licht door de wolken' (Mersenne). Historische muziekinstrumenten beschouwt het als moderne uitdrukkingsmiddelen. Sinds zijn debuut in 2012, behaalde InAlto grote prijzen, o.a. twee keer de Diapason d'Or, de Choc de Classica en de Bestenliste Preis der Deutschen Schallplattenkritik.

Binnenkort in Muziekgebouw Eindhoven

- Vr 29 jan '27** **Collegium Vocale Gent**
Bachs Hohe Messe
- Wo 24 feb '27** **Julia Lezhneva, Maarten Engeltjes & PRJCT Amsterdam**
Pergolesi's Stabat Mater
- Di 6 apr '27** **Ratas del viejo Mundo**
Bezeten door het Italiaanse madrigaal

Zullen we Vrienden worden?

Vrienden van Muziekgebouw Eindhoven draagt bij aan het voortbestaan van onze mooie concertzaal en ondersteunt de realisatie van bijzondere projecten. Voor een paar tientjes per jaar ben je al Vriend en natuurlijk krijg je daar ook iets voor terug! Scan de QR-code, lees meer over de voordelen en meld je aan.

